

(Editorial)

The vibrant of Philosophy of Religion in Our Time and the Reformation of a Term

1. The use of the Persian terms "Falsafee Mozaf " and "Falsafehaee Mozaf" to describe philosophy of religion and other related realms of philosophy is inaccurate and misleading. In precise fields that rely on concepts and terminology, the creation and use of inaccurate terms only lead to confusion. The term "Philosophy of Religion" has been commonly employed by philosophy scholars in Iran for several years. While using this term may be imprecise, especially when philosophy is not regarded as a scientific discipline but rather as a phenomenon to be explained and interpreted, it is crucial to acknowledge that philosophy of religion, along with philosophy of language, philosophy of mind, and philosophy of society, constitute primary branches of philosophy, rather than secondary or tertiary ones. These branches of philosophy address ontological, epistemological, and semantic propositions concerning these phenomena, and they do not merely serve as methodological tools subservient to other scientific disciplines. Even when philosophy is regarded as a scientific discipline, it is more appropriate to use terms such as "secondary philosophy" or "philosophy of the second degree" rather than the term "added philosophy." Two points should be considered in this regard:

a) If those who have popularized the term "Philosophies of Religion" in Iran and repeatedly use it aim to simply replace the Latin combination "philosophy of" with a word, then their intention is not to assign a specific meaning to it. While this may not be objectionable, it serves no purpose, especially when the term "primary philosophy" already exists in our philosophical tradition.

b) Historically, the emergence and prominence of "Philosophies of diciplines" in the West, particularly in the context where philosophy is regarded as a discipline, can be attributed to the logical positivism. In the 1920s, when logical positivists dismissed primary philosophy and deemed its propositions as meaningless, they essentially reduced philosophy to a methodology. They attempted to transform the mother of sciences into a handmaiden of other sciences. Therefore, using the term "added philosophy" in the same arbitrary manner as in Iran carries the risk of falling into the trap of positivism.

2. The field of philosophy of religion has emerged as a vibrant and dynamic area of philosophical inquiry. This is evident from the proliferation of scholarly journals worldwide dedicated to the subject, as well as the establishment of numerous scientific centers focused on research and education in this domain. In 2009, Oxford University Press published a comprehensive five-volume History of Western Philosophy of Religion, featuring contributions from over 100 authors. Similarly, in 2021, Blackwell Publishing released a four-volume Encyclopedia of Philosophy of Religion, with the collaboration of more than 250 authors from around the globe (for more detailed information, refer to the entry on Philosophy of Religion in the Stanford Encyclopedia of Philosophy).

The popularity and vitality of philosophy of religion in our era can be attributed to several factors. Firstly, many philosophers throughout history have engaged in profound reflections on religious matters, making it a pervasive theme in philosophical discourse. It is rare to find a distinguished philosopher who has not delved into philosophical inquiries concerning religion.

Secondly, a significant majority of people worldwide either adhere to a religious faith or are part of religious communities. Engaging in philosophy of religion entails grappling with a realm that holds deep connections to the lives and beliefs of individuals across the globe.

Thirdly, religion and philosophy share common boundaries in various subjects. It is uncommon to encounter an issue where neither philosophy nor religion has offered insights or perspectives.

These aforementioned factors shed light on why philosophy of religion has garnered such immense popularity and interest among thinkers and philosophers in our time.

3. However, it appears that the significance of philosophy of religion primarily lies in its practical

application, which can shape theological systems and present them as models for the theoretical and practical values of human life. While this may not have been the case in the early stages of religious development, it holds true in our present era. Contemporary philosophers have organized and systematized various models derived from different theological perspectives. The classification of theological systems is contingent upon the philosophical possibilities and theoretical frameworks they employ. In our time, theologians are essentially philosophers who strive to construct a theological system by utilizing the philosophical capabilities of their intellectual apparatus. The categorization of theology into monotheistic and liberal, divine and human, negative and positive, open and closed, analytical and continental, and other divisions all rely on the philosophical framework adopted by the theologian. Even those who claim their theology to be purely based on revelation and refrain from employing rational or philosophical approaches are aware that they have utilized philosophical possibilities to support their assertions. The author of these statements does not insist on substituting the term "philosophy" with "reason." What matters is that theologians understand the epistemological and cognitive foundations rooted in reason that they have employed to justify their claims. This alone is sufficient to affirm the high significance and relevance of philosophy of religion in shaping and articulating theology.

4. The significance of philosophy of religion is steadily increasing in our contemporary era. With the remarkable advancements in science and technology, it has evolved into an interdisciplinary field. Philosophers, both in general and specifically in the realm of philosophy of religion, must not and cannot ignore the emergence of the new digital world. Merely focusing on how to utilize new tools to propagate their beliefs is not enough. While addressing this question is crucial, an even more fundamental inquiry pertains to the role of philosophers of religion in a future shaped by artificial intelligence. Providing a precise answer to this question will demonstrate their active engagement in this new world. The interaction between religion and the realm of artificial intelligence should now be a subject of concern for philosophers, who must engage in reflection and foresight to comprehend its implications.

(سرمقاله)

طراوت فلسفه دین در روزگار ما و اصلاح یک اصطلاح

۱. کاربرد اصطلاح "فلسفه مضاف" و "فلسفه های مضاف" برای توصیف فلسفه دین و بعضی از قلمروهای دیگر فلسفه، اصطلاحی نادقیق است. جعل و سپس به کاربرد اصطلاح های نادقیق در قلمرو های دقیق که ابزار کارشان تنها مفاهیم و اصطلاحات است به آشفتگی ذهن ها منتهی می شود. اصطلاح "فلسفه مضاف" چند سالی است که در نوشته ها و گفته های متعاطیان فلسفه در ایران پرتکرار شده است. به کاربرد این اصطلاح اگر نگوییم نادرست دست کم نادقیق است مخصوصا وقتی فلسفه به علمی افزوده نشود بلکه پدیده ای مانند دین، زبان، ذهن و جامعه را بخواهد تبیین و تفسیر کند. فلسفه دین، فلسفه زبان، فلسفه ذهن و فلسفه جامعه، از سنخ فلسفه اولی هستند نه فلسفه ثانی یا درجه دوم. اینها شاخه هایی از فلسفه اند که گزاره های هستی شناختی، معرفت شناختی و معنا شناختی در باب این پدیده ها بدست میدهند و صرفا کاری روش شناختی نمی کنند تا از سنخ رئوس ثمانیه علم باشند و به علوم دیگر خدمت کنند. حتما وقتی هم فلسفه به علمی افزوده شود بهتر است از اصطلاح "فلسفه درجه دوم" یا "فلسفه ثانی" استفاده کنیم تا اصطلاح "فلسفه مضاف". به دو نکته در اینجا باید توجه کرد:

الف) اگر کسانی که اصطلاح فلسفه های مضاف را در ایران رایج کرده اند وان را به کرات و مرعات به کار می برند قصدشان صرفا به کارگرفتن واژه ای در برابر ترکیب لاتینی (philosophy of) بوده است و معنایی خاص از آن قصد نکرده اند حرفی نیست ولی این کار چه فایده ای دارد وقتی در سنت فلسفی ما اصطلاح "فلسفه اولی" وجود داشته است.

ب) به لحاظ تاریخی ظهور و بروز به اصطلاح فلسفه های مضاف در غرب مخصوصا در جایی که فلسفه به یک علم افزوده می شود نتیجه دیدگاه پوزیتیویست های منطقی است. در دهه دوم قرن بیستم وقتی پوزیتیویست های منطقی بر پایه "اصل تحقیق" مابعدالطبیعه و فلسفه اولی را از کار انداخته گزاره های آن را بی معنا تلقی کردند درحقیقت فلسفه را از علمی مستقل به روش شناسی تحویل بردند. تلاش کردند مادر علوم را به خادمه العلوم تبدیل کنند. بنا بر این به کاربرد اصطلاح فلسفه مضاف آنهم به همین صورت بی معیاری که در ایران به کار می رود خطر افتادن در دام پوزیتیویستها را به همراه دارد.

۲. فلسفه دین امروزه یکی از با طراوت ترین و زنده ترین قلمروهای فلسفه است. شاهد این مسئله ده ها مجله ای است که اکنون در قلمرو فلسفه دین در دنیا چاپ میشود و تاسیس ده ها مرکز علمی است که در قلمرو فلسفه دین پژوهش می کنند و آموزش می دهند. انتشارات اکسفورد در سال ۲۰۰۹ کتاب تاریخ فلسفه دین غرب را در ۵ جلد با مشارکت بیش از ۱۰۰ نویسنده منتشر کرد و انتشارات بلکول در ۲۰۲۱ دایره المعارف فلسفه دین را در ۴ جلد با مشارکت بیش از ۲۵۰ نویسنده از سراسر دنیا منتشر کرد (برای تفصیل بیشتر، نک: مدخل فلسفه دین دایره المعارف استنفورد)

برای اینهمه اقبال به فلسفه دین و طراوت آن در روزگار ما می توان وجوهی شماره کرد.

الف) انعکاس فلسفه ورزی بسیاری از فیلسوفان در دوره های مختلف فلسفه در قلمرو دین و مسایل آن. شاید بتوان فیلسوف قابل توجهی در تاریخ فلسفه یافت که درباره دین فلسفه ورزی نکرده باشد.

ب) بیشتر مردم دنیا پیرو دینی هستند یا بخشی از یک جامعه دینی تلقی می شوند. اشتغال به فلسفه دین درحقیقت اشتغال به قلمروی است که به صورت واقعی و بالفعل با مردم دنیا و باورهای آنان سروکار دارد.

ج) مرزهای مشترک دین و فلسفه در موضوعات مختلف. شاید کمتر مسئله ای یافت که در آن مسئله هم فلسفه وهم دین

نظر نداده باشند.

وجوه یادشده نشان می دهد که چرا فلسفه دین در روزگار ما به این میزان مورد اقبال و استقبال متفکران و فیلسوفان است. ۳. به نظر می رسد، اما، طرواوت و بهتر است بگویم اهمیت فلسفه دین بیشتر در این کاربرد آن نهفته باشد که می تواند به نظامهایی الهیاتی شکل دهد و آنها را به عنوان الگوهایی برای شکل دهی به ارزشهای نظری و عملی حیات بشری معرفی کند. اگر در آغاز پیدایش ادیان هم مسئله چنین نبوده است دست کم در روزگار ما چنین است. امروز تمام الگوهایی که از الهیات های مختلف به دست داده می شود توسط فیلسوفان نظم و نسق یافته است. نظام های الهیاتی بسته به اینکه از چه امکانهای فلسفی و از چه دستگاه های نظری استفاده کنند طبقه بندی می شوند. الهیدانان در روزگار ما فیلسوفانی هستند که با بهره گیری از امکانهای فلسفی دستگاه فکری خود تلاش می کنند نظامی الهیاتی شکل دهند. تقسیم الهیات به توحیدی و لیبرال، الهی و بشری، سلبی و ایجابی، گشوده و بسته، تحلیلی و قاره ای و ده ها تقسیم دیگر همه و همه بسته به این است که شخص الهیدان از چه دستگاه فلسفی بهره می برد. حتی کسانی هم که الهیات خود را نقلی توصیف می کنند و از کاربرد الهیات عقلی یا فلسفی پرهیز می کنند خود به درستی می دانند که برای اثبات مدعیات خود بر پایه نقل از چه امکانهای فلسفی بهره گرفته اند. نگارنده این سطور اصراری ندارد که حتما باید به جای واژه عقل از واژه فلسفه استفاده کند، مهم این

است که شخص الهیدان می داند که برای اثبات مدعیات خود بر پایه عقل چه مبانی هستی شناختی و معرفت شناختی در کار کرده است. همین مقدار بس است برای اینکه بگویم فلسفه دین از این جهت بسیار مهم و قابل توجه است که می تواند به الهیات شکل دهد و آن را صورتبندی کند.

۴. کاربست فلسفه دین در روزگار ما روز به روز بیشتر و بیشتر می شود. فلسفه دین با توجه به رشد چشمگیر علم و فن اوری در سالهای اخیر به یکی از قلمروهای میان رشته ای تبدیل شده است. فیلسوفان عموماً و فیلسوفان دین به خصوص نباید ونمی توانند چشمان خود را بر دنیای جدید که دنیایی دیجیتال است ببندند و صرفاً به دنبال پاسخ به این پرسش باشند که چگونه می توان از ابزارهای جدید برای عرضه باورهای خود استفاده کرد؟. این پرسش البته مهم است اما پرسش مهمتر این است که فیلسوفان دین در دنیایی که در آینده نزدیک توسط هوش مصنوعی شکل خواهد گرفت چه نقشی دارند؟ پاسخ دقیق در باب این پرسش نقش فعال آنان را در دنیای جدید نشان خواهد داد. دین و نیای هوش مصنوعی اکنون باید به دغدغه فیلسوفان تبدیل شود و در باب آن دست به تامل و پیشبینی بزنند.